

DIALOG GIVER NUANCERET SYN PÅ VERDEN

I et forsøg på Stavanger Katedralskole har lærere og forskere samarbejdet om at fremme dialogen i undervisningen i fagene religion og etik og historie og filosofi. Det har blandt andet gjort undervisningen mere personlig for eleverne og betydet, at flere holdninger er kommet til udtryk, fortæller forskere og undervisere.

Af Mikkel Kamp

Flere elever kommer til orde, og de får en mere nuanceret opfattelse af den verden, de lever i. Sådan lyder to af resultaterne fra et norsk skoleforsøg, hvor forskere fra Universitetet i Stavanger i skoleåret 2016-17 samarbejdede med lærere på gymnasiet Stavanger Katedralskole om at indføre dialog som didaktisk redskab i de to fag religion og etik samt historie og filosofi og via dialog at koble undervisningen til verden udenfor skolen.

”Vi er optaget af, hvilke muligheder dialog giver som arbejdsmetode i forskellige fag. Vi tog udgangspunkt i ideer, som lærerne kom med i samtaler med os forskere, og det var en pointe, at dialogen skulle kobles sammen med de læringsmål, underviserne i forvejen havde. Vi ville også undersøge, hvilke fagdidaktiske kompetencer lærerne skal have for at kunne bruge dialog som metode,” siger Geir Skeie, som er professor i religionsdidaktik på Universitetet i Stavanger.

En af lærerne på Stavanger Katedralskole er Torunn Helene Bjørnevik. Hun underviser i religion og etik, som alle elever har tre timer om ugen i 3. g. Her har hun på flere måder arbejdet med at involvere eleverne i dialog med både hinanden og andre.

”Vi har for eksempel inddelt dem i grupper på tre, hvor de har fortalt deres livshistorie til hinanden. Forinden havde de lært om, hvad dialog er, og hvordan man skaber en god dialog. Man skal overholde visse regler for eksempelvis at skabe en tryk atmosfære. Mange af eleverne har sagt, at det var en positiv oplevelse, og at de har lært nye ting om hinanden,” siger gymnasielæreren. Eleverne er også blevet sendt ud i Stavanger for at gå i dialog med forskellige mennesker, ligesom de har deltaget i dialogcafeer.

”Dialogcafeer er et koncept, hvor en person udefra først holder et kort indledende oplæg. Det har for eksempel været en præst og en imam. Derefter har eleverne fulgt et koncept, hvor de først er i dialog med én gruppe af deres klassekammerater, og så går de videre og fortsætter dialogen med andre. Det viste sig, at efterhånden som de havde hørt argumenter fra flere – specielt, hvis der var en stor variation af holdninger - blev aktiviteten og engagementet øget,” fortæller Torunn Helene

Bjørnevik.

Samtidig havde metoden den effekt, at det ikke kun var Tordenskjolds soldater, der ytrede sig, forklarer Geir Skeie.

”Ved dialogcafeerne har vi blandt andet haft optagere til at ligge på bordene. Eleverne vidste godt, at de var der, men det var alligevel anderledes, end hvis deres lærere stod og lyttede. Vi har lyttet til optagelserne, og det tyder på, at nogle elever, som ellers ikke kommer så meget på banen, har fået en stemme i dialogerne. De siger simpelthen mere,” fortæller professoren.

SVÆRT AT ANALYSERE EGEN DIALOG

Svein Arne T. Rørosgaard, der underviser i historie og filosofi, er gået mere teoretisk til værks. Eleverne har således arbejdet med teorier om dialog af blandt andet Michel Foucault og Jürgen Habermas.

”Vi har undersøgt offentlige debatter, som har med tro og livssyn at gøre. Vi har blandt andet analyseret et tv-program, hvor religiøs ekstremisme blev diskuteret,” fortæller han.

Diskussionsemnerne har også været tættere på elevernes hverdag på Stavanger Katedralskole, hvor det er en tilbagevendende diskussion, om man skal holde juleafslutning i kirken. Det diskuterede eleverne i såkaldte komiteer, hvor de skulle arbejde sig frem til et bud på, hvad skolen skulle gøre. I dialogerne blandede man elever fra den gruppe, der havde lært om Foucaults teorier med den, som havde studeret Habermas. Formålet var at undersøge, om det havde betydning for dialogen. Der var også flere elever med forskellige holdninger til spørgsmålet i hver gruppe.

”Teorien blev integreret i praksis. De fik mulighed for at indtage et metasynspunkt og analysere, hvordan de spærrede for nogle synspunkter og fremmede andre. De kunne se på magtudelukkelsesmekanismer, magtmekanismer og i det hele taget reflektere over deres egen praksis i dialogen,” fortæller Svein Arne T. Rørosgaard.

I virkeligheden så eleverne dog ikke meget fra et metaperspektiv, selv om de 18 elever, der har valgt faget, generelt er stærke og dygtige, fortæller Øystein Lund Johannessen, der som forsker har fulgt projektet.

”Det kom frem, at de havde forstået teorien og kunne anvende den, da de skulle analysere et debatprogram. Men da de selv skulle indgå i dialog om juleafslutningen, var der ingen metakommunikative indspil, så de havde svært ved at oversætte teorien til deres egen dialogpraksis. Til gengæld kunne de godt reflektere over det, da de senere deltog i en onlineundersøgelse, hvor de svarede på spørgsmål om forløbet,” fortæller socialantropologen, der er seniorforsker på Senter for Interkulturell Kommunikasjon i Stavanger.

Geir Skeie supplerer:

”En ting er at analysere medierepræsentationer af religion. Det er noget helt andet at opdage, hvordan man selv optræder i diskussioner, hvor religion og livssyn er en del af tematikken. Her er erfaring lige så vigtig for indsigt som teoretiske redskaber,” siger professoren.

Endnu en udfordring, da eleverne diskuterede juleafslutningen var, at nogle elever med bestemte holdninger var dominerende.

”En del elever svarede bagefter, at grupperne havde været domineret af nogle kraftige sekulære stemmer. Den sekulære diskurs dominerede – også selv om elever med sekulære holdninger i nogle grupper reelt var i mindretal. Elever, der var for en skolegudstjeneste, følte, at de var nødt til at oversætte deres religiøse synspunkter til de andres diskurs,” siger Øystein Lund Johannessen.

”Faktisk lykkedes det ikke for dem at løse opgaven, som gik på, at de skulle snakke sig frem til en form for enighed i den enkelte gruppe.”

Netop her ligger en af de generelle udfordringer ved dialogiske undervisningsformer, og det understreger betydningen af at bearbejde alle dele af processen med eleverne bagefter, vurderer Geir Skeie.

”Det kan favorisere verbalt stærke elever, som føler sig trygge ved at dele personlige refleksioner med andre. Hvis det ikke lykkes at skabe en tryk ramme for kommunikationen, er der fare for, at nogen lider overlast,” siger han.

GØR DET FAGLIGE PERSONLIGT

Det store spørgsmål er, hvilken forskel den dialogbaserede undervisning har gjort for eleverne.

”I religion og etik har jeg oplevet, at flere deltager aktivt, når der er dialoglæring. Det skyldes blandt andet, at de kan være i små grupper, og at de har lært teorier og teknikker til blandt andet at skabe et ”safe space”, når de skal indgå i dialog. Det giver en anden type læring, som bliver gjort personlig, hvilket skaber større sammenhæng mellem det personlige og det faglige,” siger Torunn Helene Bjørnevik.

Ud over at undervisningen bliver mere personlig, betyder undervisningsformen også, at flere positioner bliver repræsenteret, påpeger Geir Skeie.

”Eleverne har erfaret, at andre, der tænker anderledes, end de selv gør, også kan have tænkt tingene igennem. Der er flere nuancer i elevernes holdninger, end vi egentlig troede, og det giver eleverne en mere nuanceret forståelse af den verden, de lever i. Det er nok mest almindeligt i Norge, at en sekulær holdning er dominerende. Dem med religiøse synspunkter trækker sig ofte tilbage, eller de fører debatten på de andres vilkår. Her er de i højere grad kommet til orde. Ud fra et didaktisk

synspunkt er det interessant at gøre dialogen til en del af læreprocessen, og på den måde blandt andet sikre, at flere synspunkter kommer frem,” siger han.

På den måde har eleverne i religionsfaget lært personer og holdningsmæssige positioner at kende, de som udgangspunkt stod fremmede over for.

”Det betyder, at de får større forståelse for de andre og deres synspunkter, men efterhånden lærer de også sig selv bedre at kende, fordi de opdager, at andre også har brug for denne udvidede forståelse,” siger Geir Skeie.

Den dialogbaserede læring har altså givet eleverne i religion og etik samt historie og filosofi et mere nuanceret syn på sig selv og andre. Spørgsmålet er, om det kan overføres til andre fag. Det mener Geir Skeie.

”Vi har kun undersøgt disse to fag i denne omgang, men vi vurderer, at dialogbaseret undervisning også har potentiale i andre fag. De humanistiske og samfundsvidenskabelige fag er typisk perspektivorienterede fag, hvor der er mange muligheder for at vælge standpunkter. Det kan føre til relativisme og manglende tolerance over for andres synspunkter. Det kan modvirkes med de dialogiske arbejdsmetoder, som fremtvinger en mere personlig indfaldsvinkel. Det er vigtigt i disse fag, fordi læringen går mere i dybden,” siger Geir Skeie og forklarer hvorfor:

”Vi antager, at det personlige element kan være udbytterigt, ikke mindst fordi man kan komme tættere på, hvordan eleverne forstår fagene. Det kan være vigtigt for både elev- og lærerrollen og for at identificere eventuelle læringsbarrierer i de enkelte fag. Dialog fokuserer ikke mindst på, hvordan man kommunikerer i og om faget. Det er et centralt element i undervisnings- og læreprocesser,” siger han.

LÆREREN SKAL KENDE EGNE HOLDNINGER

Lærere skal ikke være nervøse for at kaste sig ud i dialogbaseret undervisning og prøve sig frem. Det er dog en fordel at forberede sig først, mener Geir Skeie.

”Læreren skal først og fremmest være afklaret i forhold til sit eget personlige forhold til de emner, der bliver taget op. Man har brug for den tryghed, som ligger i, at man allerede har reflekteret over den type spørgsmål, som eleverne bliver udfordret til at føre samtaler om. Det betyder også, at man er mindre nervøs for, hvad der sker, når de unge mennesker har åbne samtaler om værdier, religion og livssyn, hvor der nogle gange er mange følelser på spil,” siger han.

Læreren skal være bevidst om, at det i nogle tilfælde kan være nødvendigt at sætte grænser for samtalen, hvis elever bliver krænket eller utrygge. Samtidig er det centralt, at læreren har tilegnet sig en praktisk forståelse af dialog, som han eller hun kan formidle tydeligt til eleverne.

”Det er ikke tilstrækkeligt at have en positiv holdning til dialog. Man skal også kunne instruere eleverne i, hvordan dialogen fungerer i praksis – altså hvilke regler der gælder. Reglerne indebærer, at eleverne skal vise åbenhed og være lydhør, men også at de skal kunne være kritiske og sætte grænser for, hvad de vil tale om,” siger Geir Skeie og tilføjer, at læreren altid skal have et formål med at bruge dialog.

”Det kan være at belyse et emne, træne færdigheder eller bearbejde holdninger. Man kan selvfølgelig også mene, at dialogen har en værdi i sig selv, men man skal alligevel kunne begrunde, hvorfor man vælger at arbejde på den måde,” siger professoren.

Projektet er en del af det europæiske forskningsprojekt ”Religion and Dialogue in Modern Societies.” Her bliver der forsket i dialog på tværs af religioner i større byer i Tyskland, England, Sverige og Norge.

KILDER:

Torunn Helene Bjørnevik er gymnasielærer på Stavanger Katedralskole.

Svein Arne T. Rørosgaard er gymnasielærer på Stavanger Katedralskole.

Geir Skeie er professor i religionsdidaktik på Universitetet i Stavanger og har udgivet en lang række bøger og rapporter om faget religion i Norge og andre lande.

Øystein Lund Johannessen er seniorforsker på Senter for Interkulturell Kommunikasjon i Stavanger.

Artiklen er lavet af Gymnasieforskning.dk for NoFa, Nordisk Fagdidaktisk konference og er udarbejdet i forbindelse med NoFa 6 – Nordisk Fagdidaktisk konference om skolefag, hvor Tilman Grames var inviteret til at holde en af keynote forelæsningerne. Se <http://www.sdu.dk/en/nofa6> NoFa-konferencerne afholdes hvert andet år og går på skift mellem de nordiske lande. På NoFa 6, der blev afholdt på Syddansk Universitet, var temaet forholdet mellem fag- og almindidaktik.

Copyright NoFa og Gymnasieforskning.dk.

